

π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΤΡΑΤΗ, Δρος Θ.

**ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΤΟΥ ΕΙΡΗΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ (1761-1846)
ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ**

**ΙΕΡΑ ΜΕΓΙΣΤΗ ΜΟΝΗ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ
ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ 2003**

δ' ἀκροάσεως ἐν οἷς αὐτῶ τὴν τῶν εὐαγῶν Μοναστηρίων προστασίαν ἀντιθέτο, συνήγορον ἔχων ἀξιόχρεων τὸν ἀείμνηστον Ἰ. Καποδίστριαν, πρὸς ὃν καὶ ἀλληλογραφίαν εἶχεν ὁ Γρηγόριος, ὡς καὶ πρὸς τὸν ὁμόψυχον αὐτῶ Ἀλέξανδρον τὸν Στούρτζαν». ⁷⁵

Ἀπὸ ἐπιστολῆ τῶν κατοίκων τοῦ Γαλατοίου (Ἰούλιος 1816) πρὸς τὸν Εἰρηνοπόλεως μᾶς γίνεται γνωστὴ ἡ παράκλησή τους πρὸς αὐτόν, προκειμένου νὰ ἐνεργήσῃ σχετικά μὲ τὴ μεταφορὰ τῆς Ἁγίας Ζώνης ἀπὸ τὸ Βατοπαίδι γιὰ τὴν ἀποτροπὴ τῆς πανώλης πού εἶχε πλήξει τὴν περιοχὴ καὶ ταλαιπωροῦσε τοὺς κατοίκους. Ἡ ἐπάρατη νόσος εἶχε λάβει τεράστιες διαστάσεις κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰώνα καὶ καθὼς ἦταν μεταδοτικὴ εἶχε ἐξαπλωθεῖ σχεδὸν σ' ὁλόκληρη τὴ Βαλκανικὴ χερσόνησο. ⁷⁶ Τὸ φαινόμενο τῆς ἐπιδημίας εἶχε πάρει μεγάλες διαστάσεις στὴ Μολδαβία καὶ τὴ Βλαχία. Ἀπαντᾶται ἀναφορὰ τοῦ Γρηγορίου σχετικά μὲ παράκληση ἐκ μέρους τοῦ μητροπολίτη τοῦ Γαλατοίου, προκειμένου οἱ Βατοπαιδινοὶ μὲ τὴν Ἁγ. Ζώνη νὰ περνοῦσαν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ «αὐθέντη Καλλιμάχη». ⁷⁷

Μία σειρά ἀπὸ ἐπιστολὲς τοῦ Εἰρηνοπόλεως γραμμένες κατὰ τὰ ἔτη 1816-18 ἀναφέρονται στὸ θέμα τοῦ λοιμοῦ καὶ τῆς περιφορᾶς τοῦ ἱεροῦ κειμηλίου ἀνὰ τίς ἐπαρχίες τῶν δύο ἡγεμονιῶν μὲ τὴ συνοδεία Βατοπαιδινῶν «ταξιδευτῶν». ⁷⁸ Οἱ μοναχοὶ πῆγαν «εἰς Γαλάτζι ὅπου ἠκούσθη μόλευμα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Φωξάνι διὰ Βλαχίας εἰς Ἁγιον Ὅρος», καθήμενοι γιὰ καιρὸ, μᾶς καὶ ἦταν διαπίστωση τοῦ ἴδιου τοῦ Γρηγορίου ὅτι «οὐ παύσῃ τὸ κακὸν ταχέως». ⁷⁹

Στὶς ἐν λόγῳ ἐπιστολὲς θίγονται θέματα σχετικά μὲ τὴ συγκέντρωση τῶν προσφορῶν πρὸς τὸ ἱερὸ κειμήλιο καὶ τοὺς ἁγιασμοὺς πού ἔκαναν οἱ Βατοπαιδινοὶ· ἀλλὰ καὶ τρέχοντα, ὅπως διορισμοὶ νέων ἡγουμένων, στὰ μοναστήρια – μετόχια πού ἐπέβλεπε ὁ Εἰρηνοπόλεως. ⁸⁰ Στὰ ἴδια ἔγγραφα γίνεται λόγος γιὰ τὴν περίθαλψη πού εἶχε

75. Βλ. Σ. Οἰκονόμου, *Βίος*, ὁ.π., σ. 29..

76. Βλ. παρ. μελ., ἔγγρ. 76 καὶ Κ. Κωστῆ, *Στὸν καιρὸ τῆς πανώλης*, ὁ.π., σσ. 10 κ. ἔξ.

77. Βλ. παρ. μελ., ἔγγρ. 55.

78. Βλ. ὁ.π., ἔγγρ. 52-66.

79. Βλ. ὁ.π., ἔγγρ. 59.

80. Βλ. ὁ.π., ἔγγρ. 56, 57, 58.

προσφέρει ο Γρηγόριος σὲ ἔμπερίστατους ἑΑγιορεῖτες πού εἶχαν βρεθεῖ στίς ἡγεμονίες, ὅπως ὁ ἡγούμενος τοῦ ἑΕσφιγμένου Εὐθύμιος καὶ ὁ Παχώμιος «τοῦ Ρωσικοῦ». ⁸¹

Μία τελευταία ἐπιστολή τοῦ Γρηγορίου πρὸς τοὺς Βατοπαιδινούς, πού ἀναφέρεται στὸ θέμα τῆς ἀφίξης τῆς ἑΑγ. Ζώνης στὸ Βουκουρέστι ἔχει χωροχρονική ἐνδειξη: ἑΊάσιο 27 Φεβρουαρίου 1819. ⁸² Οἱ ἐπόμενες ἐπιστολές πού ἀπαντῶνται στὸ ἀρχεῖο χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 1824.

Φρονοῦμε πὼς δὲ θὰ ἦταν ἄστοχο νὰ συνδέσουμε τὴν ἐπιστολική σιγή τοῦ Γρηγορίου πρὸς τὸ Βατοπαίδι κατὰ τὰ ἔτη 1819-1824 μὲ τὴν ἀνάμειξή του στίς προεπαναστατικὲς διεργασίες τοῦ 1821. ἑΗ στάση του αὐτὴ εἶναι πιθανὸ νὰ ὑπαγορευόταν ἀπὸ τὴν πίεση τῶν καταστάσεων ἢ νὰ ἐπῆλθε λόγω τῆς μέριμνάς του γιὰ θέματα συνδρομῆς στὴν ἑλληνική ἐπανάσταση. ἑΗ παραπάνω διαπίστωσή μας μὲ βάση τὴν ἔρευνα τοῦ βατοπαιδινοῦ ἀρχείου μᾶς ὁδήγησε στὴ βιβλιογραφικὴ ἀναζήτηση γιὰ τὴ δράση τοῦ Γρηγορίου σὲ σχέση μὲ τὰ τεκταινόμενα τῆς ἐπανάστασης, ἀπὸ τὴν ὁποία πληροφοροῦμαστε:

ἑΟ Εἰρηνοπόλεως ἔδειξε μεγάλη προθυμία νὰ συνδράμει τὴν ἐπανάσταση κατὰ τὴν κήρυξή της στίς ἡγεμονίες. Αὐτὸς ἦταν καὶ ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ ἑΑλέξανδρος ἑΥψηλάντης τὸν παρακάλεσε νὰ καθυγάσει τὴ σημαία τῆς ἐπανάστασης. ἑΟ Γρηγόριος, ἀνταποκρινόμενος στὸ κάλεσμα τοῦ ἑΥψηλάντη, ὅπως καὶ ὁ Μολδαβίας Βενιαμίν, «ἔτελεσιούργει τὸν ἁγιασμόν τῆ 26ῆ Φεβρ. 1821».

Μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς ἐπανάστασης ἀπὸ τὸν ἑΥψηλάντη, ὁ Εἰρηνοπόλεως μετέβη ἀπὸ τὸ ἑΊάσιο στὸ Κισνόδι, παίρνοντας μαζί του ὄσους θησαυροὺς καὶ μοναστηριακὰ κειμήλια μπόρεσε νὰ διασώσει ἀπὸ «τῆς τῶν ληιζομένων ἀρπαγῆς καὶ ἀπληστίας». ⁸³ Πολλὰ ἀπὸ τὰ προσωπικά του τιμαλφὴ ἄμφια καὶ ἱερὰ ἀντικείμενα, δώρισε στὸν ἑλληνικὸ στρατὸ γιὰ τὴν εὐόδωση τῆς ἐπανάστασης στὴν ἑλλάδα, ἐνῶ ἔδειξε ἑμπρακτὴ συμπαράσταση σὲ «ὑπὲρ τοὺς ἑπτακοσίους πρό-

81. Βλ. ὁ.π., ἑγγρ. 53, 56.

82. Βλ. ὁ.π., ἑγγρ. 66.

83. Βλ. Σ. Οἰκονόμου, *Βίος*, ὁ.π., σ. 30.

σφυγας ἔκ τε τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀλλαχόθεν καὶ ἔκ τῶν μετὰ τὴν ἐν Σκουλενίῳ πεισματώδη μάχην διασωθέντων», τοὺς ὁποίους ἐγκατέστησε στὴν «Ὁξύνθιαν», κτῆμα τῆς Μ. Βατοπαιδίου στὴ Βεσσαραβία. Βοηθώντας τοὺς πρόσφυγες «ὑπὲρ τὰς πεντακοσίας χιλιάδας ἀργυρίων κατηνάλωσε καὶ πολλάκις ἐκινδύνευσε».⁸⁴

Ἦεντονη ἦταν ἡ δράση καὶ ἡ συμμετοχὴ τοῦ Γρηγορίου στὴ Φιλικὴ Ἑταιρεία, τῆς ὁποίας ἦταν μέλος. Τὴν 1η Αὐγούστου 1821 συγκροτήθηκε ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν ἐν Ὁδησσῷ Γραικῶν, ἐξελέγησαν νέα μέλη καὶ ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία μετονομάσθηκε σὲ «Γραικικὴ Φιλανθρωπικὴ Ἑταιρεία Ὁδησοῦ». Ἡ Ἐφορία αὐτῆς τῆς Ἑταιρείας ἀποφάσισε νὰ στείλει ἀντιπροσώπους τῆς, «Δεπουτάτους ἢ Δεπουτασιόνα» ἢ, ὅπως ἀλλιῶς ὀνομαζόταν, «Ἰκετήριον Πρεσβείαν», σὲ διάφορες εὐρωπαϊκὰς πόλεις. Στὴν Πετροῦπολιν ἀποφασίσθηκε νὰ σταλοῦν οἱ Μιχαὴλ Νάζος, Δημήτριος Σχινᾶς καὶ «τρίτος Δεπουτάτος ἐξελέγη παμψηφεί ὁ Παναγιώτατος Ἅγιος Εἰρηνοῦπόλεως καὶ Βατοπεδίου κύριος Γρηγόριος».⁸⁵

Ἡ ἀποστολὴ ὅμως τοῦ Γρηγορίου κατέστη δυσχερὴς, ἐξαιτίας ἀνυπερέβλητων ἐμποδίων σχετικὰ μὲ τὴν ἔκδοσιν τοῦ διαβατηρίου του. Ὁ ἱεράρχης ἀναγκάσθηκε νὰ στείλει ἐπιστολὴν του (16 Νοεμβρίου 1821) ἀπὸ τὸ Κισνόβι πρὸς τὴν Ἐφορίαν τῆς Ὁδησοῦ, μὲ τὴν ὁποία ζητοῦσε νὰ μάθει σχετικὰ μὲ τὴν ἀργοπορία καὶ γιὰ τὴν τυχὸν ἄλλη ἀπόφασις ποὺ ἀφοροῦσε στὴν ἐκλογὴν του. Ἡ Ἐφορία μὲ ἐπιστολὴν τῆς (19 Νοεμβρίου 1821) διέλυε τὶς ὑπόνοιες τοῦ Εἰρηνοῦπόλεως καὶ τὸν προσκαλοῦσε στὴν Ὁδησοῦ στὶς ἀρχὰς Δεκεμβρίου τοῦ 1821.⁸⁶

Οἱ δυσκολίες γιὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ διαβατηρίου τοῦ Γρηγορίου στά-

84. Βλ. ὁ.π., σ. 34.

85. Βλ. Σ. Σακελλαρίου, *Φιλικὴ Ἑταιρεία*, ἐν Ὁδησσῷ 1909, σ. 25, Ἄ. Φραντζῆ, *Ἐπιτροπὴ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος*, τ. Α΄, Ἀθῆναι 1839, σ. 239, Ἀθ. Ξολίδου, *Ἡ Ἑταιρεία τῶν Φιλικῶν καὶ τὰ πρῶτα συμβάντα τοῦ 1821*, Ἀθῆναι 1964, σσ. 87 κ. ἐξ. καὶ Ἰ. Μπουγάτσου, *Ἡ συμβολὴ τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821*, Ἀθῆναι 1996, σσ. 28, 29.

86. Βλ. Ἰ. Μπουγάτσου, *Ἡ συμβολή*, ὁ.π., σ. 29.